

«Ξέρω τρία
επαγγέλματα, μιλάω
τρεις γλώσσες,
πολέμησα τρία χρόνια,
έχω τρία παιδιά και
δεν έχω εργασία για
τρεις μήνες, αλλά το
μόνο που ζητάω είναι
μια δουλειά».

Ενότητα 41:
Κοινωνικές διαστάσεις της
κρίσης του 1929
Μπακάλης Κώστας
history-logotexnia.blogspot.com

▲ Τζων Μέυναρντ Κέυνς

Φραγκλίνος Ρούζβελτ ▲
«Νέα Κοινωνική Συμφωνία» (New Deal)

► Άνεργη
Γερμανίδα
ψάχνει για
δουλειά.

«Γεια σας, ψάχνω για
δουλειά.
Ξέρω στενογραφία και
Γραφομηχανή. Μιλώ
αγγλικά και γερμανικά και
μπορώ να κάνω
οποιαδήποτε οικιακή
δουλειά [...]».

Α. Η κρίση είναι «ευκαιρία»

Ένα τμήμα των ανώτερων τάξεων ισχυροποιήθηκε καθώς κατάφερε:

εξαγοράζοντας επιχειρήσεις στα
πρόθυρα της κατάρρευσης

να ενισχύσει σημαντικά την
οικονομική και κοινωνική του
θέση.

➤ Ποιες ήταν όμως οι συνέπειες της κρίσης για τους πολλούς;

ΑΓΡΟΤΕΣ	ΕΡΓΑΤΕΣ	ΜΙΚΡΟΜΕΣΑΙΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΕΣ	ΔΗΜΟΣΙΟΙ ΥΠΑΛΛΗΛΟΙ
Αγρότες είδαν τα προϊόντα να μένουν απούλητα ➔ και τα εισοδήματά τους να εξανεμίζονται.	Βιομηχανικοί εργάτες και εμπορο- υπάλληλοι βρέθηκαν αντιμέτωποι: ❶ με μειώσεις μισθών, ❷ περιορισμό ωρών εργασίας και ❸ απολύσεις.	Οι μικρομεσαίοι επιχειρηματίες υποχρεώθηκαν να πουλήσουν ή να κλείσουν τις επιχειρήσεις τους.	Οι δημόσιοι υπάλληλοι αποδέχτηκαν δραστικές μειώσεις των μισθών τους

Η οικονομική εξαθλίωση των αγροτών στην Αμερική κατά την εποχή της οικονομικής κρίσης «Τα έργα που έχουν αποδώσει τα κλήματα και τα δέντρα πρέπει να καταστραφούν, για να κρατηθούν ψηλά οι τιμές, κι αυτό είναι το πιο θλιβερό, το πιο πικρό απ' όλα. Ολάκερα φορτία πορτοκάλια πεταμένα καταγής. Άνθρωποι, ουρές μίλια μακριά, ήρθαν για να πάρουν τον καρπό, όμως αυτό δε μπορεί να γίνει. Πώς θ' αγόραζαν πορτοκάλια προς είκοσι σέντσια τα δώδεκα, σαν είναι στο χέρι τους να κάνουν ένα γύρο με το αυτοκίνητο και να τα μαζέψουν τζάμπα; Άνθρωποι με σωλήνες ράντιζαν με πετρόλαδο τα πορτοκάλια, και όπως είχαν τύψεις για το έγκλημα που έκαναν, θύμωναν με τον κόσμο που ήρθε να πάρει τον καρπό. Από τη μια ένα εκατομμύριο πεινασμένοι άνθρωποι, έχοντας ανάγκη να φάνε λίγα φρούτα, κι από την άλλη ραντίζουν με πετρόλαδο τα χρυσαφιά βουνά. Και η οσμή της σαπίλας γεμίζει ολάκερη τη χώρα».

Τζον Στάινμπεκ, Τα σταφύλια της οργής, μτφρ. Κοσμά Πολίτη, Γράμματα, Αθήνα 1982, σ. 164..

Στο παρακάτω απόσπασμα διαβάζουμε για τα προβλήματα που αντιμετώπιζαν οι αγρότες στις ΗΠΑ με την οικονομική κρίση.

Τους τελευταίους τρεις μήνες επισκέφτηκα [...] περίπου είκοσι πολιτείες σ' αυτή την πλούσια και όμορφη χώρα. Κάποιοι πολίτες στη Μοντάνα μου είπαν ότι άφησαν χιλιάδες στρέμματα με στάρι στα χωράφια και δεν τα έκοψαν, επειδή η τιμή πώλησης [...] δε θα κάλυπτε ούτε τα έξοδα για το θερισμό. Στο Όρεγκον είδα χιλιάδες στρέμματα μήλα να σαπίζουν στα χωράφια. Την ίδια στιγμή υπάρχουν χιλιάδες παιδιά που από τη φτώχεια αυτό το χειμώνα [...] δε θα φάνε ούτε ένα μήλο.

Μαρτυρία του Όσκαρ Αμέριντζερ στην Κυβερνητική Επιτροπή των ΗΠΑ, έτος 1932

Μεγαλοαστοί
τραστ - τράπεζες

Μικρομεσαίοι
επιχειρηματίες

Εμποροϋπάλληλοι

Βιομηχανικοί εργάτες

Αγρότες

□ Ένα κύμα εξαθλίωσης κάλυψε τις ΗΠΑ, την Ευρώπη και πολλές άλλες χώρες του δυτικού κόσμου προκαλώντας έντονες -και συχνά βίαιες- διαμαρτυρίες. **Σας θυμίζουν τίποτε όλα αυτά;**

Συσσίτια απόρων στη Νέα Υόρκη του 1929

Νομίζαμε ότι ο αμερικανικός επιχειρηματικός κόσμος ήταν ο βράχος του Γιβραλτάρ. Ήμασταν το εκλεκτό έθνος και τίποτα δεν θα μπορούσε να μας σταματήσει. [...] Υπήρχε μια αίσθηση συνέχειας και διάρκειας. Εάν πετύχατε κάτι, αυτό θα ίσχυε για πάντα. Ξαφνικά, όμως, το μεγάλο όνειρο κατέρρευσε. Ο αντίκτυπος ήταν απίστευτος. Περπατούσες στον δρόμο και παντού μπορούσες να δεις τις ουρές των συσσιτίων όπου προσφερόταν τροφή για λίγα σεντς. Το μεγαλύτερο από αυτά στην πόλη της Νέας Υόρκης ανήκε στον William Hearst. Αυτός είχε ένα μεγάλο φορτηγό με ανθρώπους επάνω, και μεγάλα καζάνια καυτής σούπας, μαζί με ψωμί. Άνθρωποι περίμεναν σχηματίζοντας [...] τεράστιες ουρές. Αφήγηση του Υίπ Harburg (επιχειρηματίας που καταστράφηκε οικονομικά το 1929), Studs Terkel, *Hard Times*, Νέα Υόρκη 1970. Πηγή: www.spartacus.schoolnet.co.uk/

■ Οι συνέπειες της κρίσης στη μητρόπολη του καπιταλισμού, τις ΗΠΑ.

Περίπου 12.000.000 άνθρωποι έμειναν άνεργοι,

πάνω από 1.600 τράπεζες πτώχευσαν,

20.000 μικρομεσαίες επιχειρήσεις έκλεισαν,

1 στους 20 γεωργούς έχασε την περιουσία του

23.000 άνθρωποι αυτοκτόνησαν.

Αντιμέτωπες με σοβαρά κοινωνικά συμπτώματα της κρίσης, οι κυβερνήσεις στη Δύση αναζήτησαν λύσεις. Καθώς ο οικονομικός φιλελευθερισμός (ελεύθερος οικονομικός ανταγωνισμός, απουσία κρατικής παρέμβασης, ελεύθερη διαμόρφωση τιμών και αμοιβών)

φαινόταν **ανίκανος** να προσφέρει θεραπεία, όλο και πιο πολλοί πίστευαν ότι το κράτος θα έπρεπε να επέμβει.

► Φτωχοί μαύροι Αμερικανοί περιμένουν στην ουρά να τους μοιράσουν τρόφιμα. Η αφίσα πίσω διαφημίζει τον πλούσιο τρόπο που ζουν ορισμένοι λευκοί Αμερικανοί.

B. 1932: Παρέμβαση του κράτους

New Deal

- Ο πρόεδρος των ΗΠΑ Φραγκλίνος Ρούζβελτ εφαρμόζει την πολιτική του *New Deal*.
 - Το κράτος οφείλει να *παρεμβαίνει* στην οικονομία ➔ με *μεγάλες επενδύσεις*, για να:
 - ❶ χτυπηθεί η ανεργία και
 - ❷ να αρχίσουν να αγοράζονται τα προϊόντα που έμεναν *απούλητα*.

New Deal

Οι βιομήχανοι
ανάσταναν και η
οικονομία
αναθερμάνθηκε.

Το new deal
ακολούθησαν και
ευρωπαϊκά κράτη και
έτσι επικράτησε η
**«διευθυνόμενη
οικονομία»**.

New Deal

Έτσι, ανατέθηκαν
**μεγάλα δημόσια
έργα** σε ιδιωτικές
εταιρείες,

οι υπάλληλοι και οι
εργάτες βρήκαν
δουλειά και άρχισαν
να αγοράζουν
αγροτικά προϊόντα.

“ Χμμ... Καλά τα λέει ο Τζον.
Και θα φάει ψωμί ο
κοσμάκης, και θα
αναθερμανθεί η οικονομία
και θα κερδίσω τις εκλογές

ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΘΑ
ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ
ΠΑΡΕΜΒΑΙΝΕΙ
ΣΤΗΝ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ
ΚΑΝΟΝΤΑΣ
ΜΕΓΑΛΕΣ
ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ

▲ Τζον Μείναρντ Κέινς
Άγγλος οικονομολόγος

Ο Τζων Μέυναρντ Κέυνς, Πρώτος Βαρόνος Κέυνς του Τίλτον (*John Maynard Keynes*, * [5 Ιουνίου 1883](#), † [21 Απριλίου 1946](#)) ήταν [Άγγλος](#) οικονομολόγος, μαθηματικός, καθηγητής πανεπιστημίου, συγγραφέας και ανώτατος κρατικός υπάλληλος. Δημιούργησε, με τα έργα του και τους οπαδούς του, τη λεγόμενη κεϋνσιανή σχολή στην [οικονομική επιστήμη](#). Ο Κέυνς και ο [Μίλτον Φρίντμαν](#) ήταν δύο από τους πιο σημαντικούς οικονομολόγους του 20ου αιώνα.

Τα δύο πιο σημαντικά βιβλία που συνέγραψε ήταν "Οι Οικονομικές Συνέπειες της Ειρήνης" (1919) και "Γενική Θεωρία της Απασχόλησης του Τόκου και του Χρήματος"(1936). Με το πρώτο από τα παραπάνω βιβλία του υποστήριξε ότι η Γερμανία δεν είχε την ικανότητα να πληρώσει τις πολεμικές αποζημιώσεις που απαίτησαν από αυτήν οι νικήτριες δυνάμεις του Α' Παγκοσμίου Πολέμου και ότι αυτό θα οδηγήσει στην επανάληψη του σε πιο μεγάλη κλίμακα. Με το δεύτερο ότι, για να λυθεί το πρόβλημα της ανεργίας που αντιμετώπιζε ο δυτικός κόσμος μετά το κραχ της Νέας Υόρκης (1929), θα πρέπει να παρέμβει το κράτος και χρηματοδοτώντας την οικονομία και τις επιχειρήσεις να δημιουργήσει νέες θέσεις εργασίας. Από τον Κέυνς έχει πάρει το όνομά της και η [Κεϋνσιανή ρύθμιση](#), η αναδιανομή δηλαδή μέρους των κερδών του κεφαλαίου στις κατώτερες τάξεις, με τη μορφή κοινωνικών και άλλων παροχών, προκειμένου να αποφεύγεται η κοινωνική δυσανεμία και οι αναταραχές. Ας σημειωθεί όμως ότι μια τέτοια ρύθμιση δεν ήταν ποτέ στόχος του ίδιου του Κέυνς. Ο Κέυνς πρότεινε την άνοδο των δημοσίων δαπανών σε περιόδους κρίσεων για να καλύψουν μέρος του ελλείμματος ζήτησης που υπό προϋποθέσεις μπορεί να οδηγήσει την οικονομία μακριά από μια θέση ισορροπίας πλήρους απασχόλησης. Οι δημόσιες δαπάνες μπορεί να ξοδεύονται ως επιδόματα ανεργίας κτλ., αλλά ο κύριος στόχος δεν είναι η αναδιανομή αλλά η επανόρθωση της ισορροπίας. Μάλιστα η αύξηση της φορολογίας σε περιόδους κρίσης είναι πλήρως αντίθετη στη νοοτροπία του Κέυνς ο οποίος ζητά αύξηση των ελλειμμάτων στις κρίσεις, τα οποία χρηματοδοτούνται από πλεονάσματα στις καλύτερες εποχές.

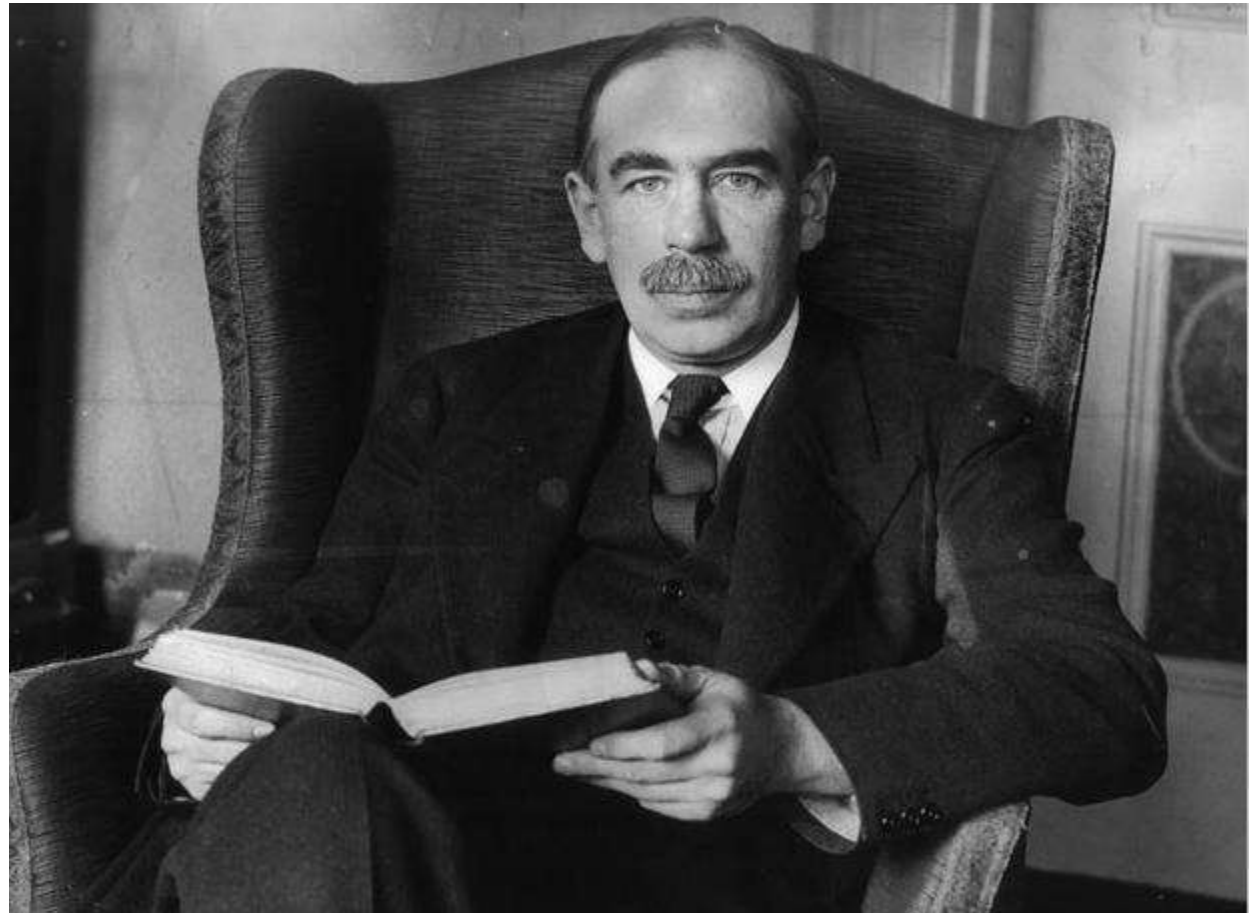
Είχε παντρευτεί μία Ρωσίδα μπαλαρίνα, αλλά παρά τη θέληση και των δύο δεν απέκτησαν τέκνα. Είχε εντούτοις συγκεντρώσει πολλά χρήματα από την δραστηριότητά του στο χρηματιστήριο.

Πηγή: wikipedia

Η γνώμη του Κέυνς για την οικονομία της εποχής

«Τα σημαντικότερα μειονεκτήματα της οικονομικής κοινωνίας μέσα στην οποία ζούμε είναι η αποτυχία της να προσφέρει πλήρη απασχόληση στους εργαζομένους, καθώς και η αυθαίρετη και άνιση κατανομή του πλούτου και των εισοδημάτων».

John Maynard Keynes, στο Θάνος Βερέμης και Βασίλης Κρεμμυδάς, *Ο σύγχρονος κόσμος*, Γνώση, Αθήνα 1982, σ. 126.

Έχουμε δύο προβλήματα: πρώτον, να αντιμετωπίσουμε τον άμεσο κίνδυνο και, δεύτερον, να βάλουμε τα θεμέλια ώστε να εξασφαλιστεί για όλους μια μόνιμη απασχόληση. Όσον αφορά την άμεση ανακούφιση, η πρώτη αρχή είναι ότι αυτό το έθνος, αυτή η εθνική κυβέρνηση αν προτιμάτε, οφείλει να λάβει όλα τα μέτρα ώστε κανένας πολίτης να μην πεινάσει. Εκτός από την παροχή αυτής της άμεσης ανακούφισης, η ομοσπονδιακή κυβέρνηση θα πρέπει και είναι υποχρεωμένη να παρέχει προσωρινή εργασία οπουδήποτε είναι δυνατόν. Τόσο εσείς όσο κι εγώ γνωρίζουμε ότι στα εθνικά δάση, στην πρόληψη των πλημμυρών, στην εκπόνηση των προγραμμάτων υδάτινων οδών που έχουν εγκριθεί ήδη και έχουν προγραμματιστεί αλλά δεν έχουν εκτελεσθεί, σε όλα αυτά τα έργα δεκάδες χιλιάδες ή ακόμα και εκατοντάδες χιλιάδες άνεργων συμπολιτών μας μπορούν προσωρινά να απασχοληθούν.

Φραγκλίνος Ρούζβελτ, Λόγος στη Βοστώνη, Οκτώβριος 1932. Πηγή: www.spartacus.schoolnet.co.uk/

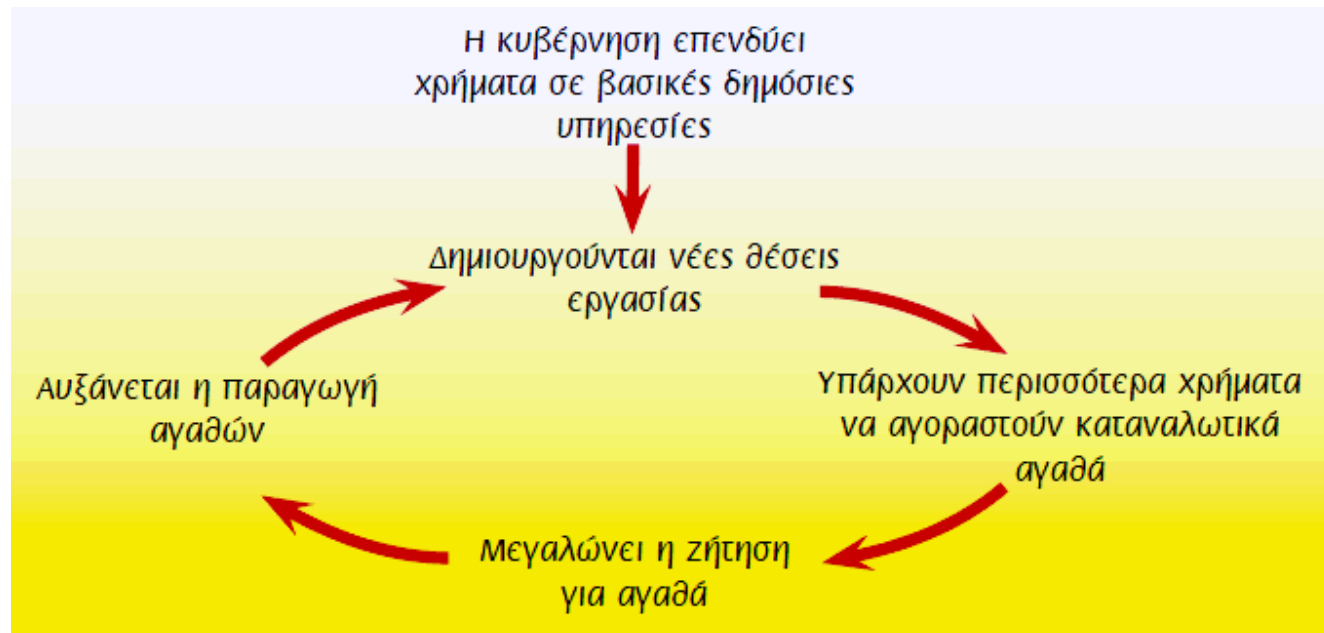
Αφού διαβάσετε την ακόλουθη πηγή, να σχολιάσετε την πολιτική “new deal”.

Ως προς την άμεση ανακούφιση [από την οικονομική καταστροφή] βασική αρχή είναι ότι [...] αυτή η [...] κυβέρνηση [...] οφείλει να εξασφαλίσει ότι κανένας πολίτης δε θα πεινάσει. Επίσης [...] η [...] κυβέρνηση πρέπει να προσφέρει [...] εργασία όπου αυτό είναι δυνατό. Εσείς κι εγώ γνωρίζουμε ότι για τα εθνικά δάση, για την πρόληψη από τις πλημμύρες και για τις εργασίες για τα φράγματα, υπάρχουν έτοιμα σχέδια τα οποία δεν έχουν γίνει, [και σε αυτά] δεκάδες χιλιάδες, και ίσως εκατοντάδες χιλιάδες, άνεργοι συμπολίτες μας μπορούν να βρουν [...] απασχόληση.

Φράνκλιν Ρούζβελτ, Ομιλία στη Βοστόνη, έτος 1932

- α) Διαβάστε το κείμενο. Ποιος το έγραψε και πότε; Για τι μιλάει; Τι λέει; Γράφτηκε την ίδια εποχή για την οποία μιλάει ή αργότερα; Δικαιολογήστε την απάντησή σας.
β) Μελετήστε το παρακάτω σχήμα: γ) Πώς λειτούργησε και τι πέτυχε το νιου ντιλ.

- Στην **Ιταλία** και τη **Γερμανία**, μετά την επικράτηση του **φασισμού** και του **ναζισμού**, ακολουθήθηκε η **πολιτική** της **αυτάρκειας**, για να αντιμετωπιστεί η κρίση και για να εξυπηρετηθούν πολιτικές σκοπιμότητες (**εθνικισμός**).
- Οι Γερμανοί μάλιστα κατηγόρησαν ως υπεύθυνους της κρίσης τους **Εβραίους**.

προβολή
ΤΑΙΝΙΑΣ

ΤΕΤΑΡΤΗ 1 ΦΛΕΒΑΡΗ
9:00μ.μ. - Βαλταδώραιο

όπως λέγεται στην ταινία:

"Κι η Αμερική, μη νομίζεις πως είναι και τόσο μεγάλη. Δεν υπάρχει χώρος για μένα και για σένα, για τους όμοιούς μου και για τους όμοιούς σου, δε χωράνε μαζί πλούσιοι και φτωχοί στην ίδια χώρα, δε χωράνε κλέφτες και τίμιοι άνθρωποι μαζί, ούτε η πείνα μαζί με το πάχος".

ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΗ ΟΜΙΑΔΑ
ΕΛΜΕ ΚΟΖΑΝΗΣ